

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Затверджую:
Завідувач кафедри СіГД,
полковник служби ЦЗ
Олена РЯБІНІНА

17 червня 2019 року.

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ РОБОТИ

ТЕМА № 13: «СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА РОБОТА В СИСТЕМІ
ОСВІТИ».

План.

13.1. Особливості соціально-гуманітарної роботи в системі освіти.

13.2. Роль та місце соціально-гуманітарного робітника в освіті.

Час проведення: 2 учбові години.

Харків 2019

Література.

1. Бура Н.П. Соціальна робота. - Харків, 1996.
2. Левцун О.Н. Соціологія: соціальна робота // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2001. - № 1.
3. Практика соціальної роботи / Під ред. К. Ханвея, Т. Филпота. - Київ, 1996.
4. Смирнов В.М. Соціальна робота. - М., 2001.
5. Теорія й методологія соціальної роботи: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / Під ред. проф. С.И.Григор'єва.

Основні поняття: соціально-гуманітарна робота, освіта, соціальна педагогіка, соціально-гуманітарний робітник.

12.1 Особливості соціально-гуманітарної роботи в системі освіти.

Соціально-гуманітарна робота в системі освіти як самостійний напрямок діяльності тільки починає розвиватися. Соціально-гуманітарні працівники усе активніше беруть участь у процесі соціалізації й формування особистості.

Соціальна педагогіка як практична діяльність орієнтована в основному на роботу з дітьми й родиною. Якщо батьки за якимись причинами не в змозі надати дитині допомогу в вирішенні його проблем, це завдання прагне виконати соціальний педагог.

Соціально-гуманітарний же працівник в основному надає допомогу людям які уже самовизначилися в житті. Його головна мета - поліпшити або відновити здатність людини до соціального функціонування, створити в соціумі умови (психологічні, соціально-медичні) сприятливого досягнення цієї мети, розкриттю потенційних можливостей людини.

Відповідно до законодавства України:

«...Держава гарантує громадянам загальнодоступність і безкоштовність початкової, основної загальної (1-9 кл.), середньої загальної (10-11 кл.), початкової професійної освіти, а також на конкурсній основі безкоштовної

середньої професійної освіти й вищої в державних освітніх установах, якщо освіти даного рівня громадянин одержує вперше...»;

«...З метою реалізації права на освіту громадян, що потребують соціальної допомоги, держава повністю або частково має компенсувати витрати на їхню освіту. Категорії громадян, яким надається дана допомога, її форми, розміри й джерела встановлюються законом...»;

«...Держава сприяє в одержанні освіти громадянами, що виявили неординарні здатності, у тому числі за допомогою подання їм спеціальних державних стипендій, включаючи стипендії для навчання за рубежом».

Необхідна соціальна і гуманітарна допомога може бути зроблена на будь-якому освітньому рівні. Соціально-гуманітарний працівник повинен бути компетентним у ряді питань, наприклад, він зобов'язаний знати, якими можуть бути форми установ (державними й недержавними, установами суспільних і релігійних організацій); на чи всі форми освітніх установ поширюється дія законодавства (на всі освітні установи на території України незалежно від організаційно-правових форм і підпорядкованості).

Соціально-гуманітарний працівник повинен бути обізнаний, хто саме, у силу яких саме причин і в якій саме соціальній допомозі бідує (соціально-гуманітарна допомога носить адресний характер); у якій саме частині право людини виявилось прищемленим. Іноді соціально-гуманітарному працівникові доводиться надавати допомогу й підтримку не окремій людині, а групі осіб або навіть цілому колективу, чиї права в сфері освіти не знаходять законної реалізації. Відомо, що головна мета соціально-гуманітарної роботи – сприяти нормальній життєдіяльності людини, задоволенням і гармонізації його соціальних і гуманітарних потреб, гармонізації потреб людини й суспільства.

Весь процес функціонування фахівця із соціально-гуманітарної роботи в сфері освіти полягає в послідовному проведенні людини, що має нестаток, через всі етапи процесу надання йому соціальної і гуманітарної допомоги. Цей спільно пророблений шлях від нестатку до самозабезпечення стає для клієнта конструктивною частиною життєвого досвіду. В обов'язок вихователя

дошкільної освітньої установи, шкільного вчителя, викладача закладу вищої освіти така діяльність не входить, навіть якщо вони й інформовані про потреби своїх учнів, займатися вирішенням їхніх життєвих проблем працівники сфери освіти не зобов'язані.

12.2 Роль та місце соціально-гуманітарного робітника в освіті.

Роль і місце соціально-гуманітарного працівника в сфері освіти доцільніше визначати залежно від специфіки освітніх установ.

Діяльність фахівця із соціально-гуманітарної роботи в установах системи дошкільної освіти залежить, з одного боку, від вікових особливостей дітей-дошкільників, а з іншого боку - від наукових подань про необхідні умови, що сприяють благополучному включенню дитини 3 – 7 років у систему освіти. Тому предметом турботи соціально-гуманітарного працівника є потреби дошкільників і можливості їхніх батьків, особливо в тих випадках, коли поведження дитини і його учбово-ігрова діяльність створюють проблему для однолітків і вихователів або він має матеріальні й соціальні проблеми.

У таких ситуаціях соціально-гуманітарний працівник стає учасником кампанії по розробці мер профілактики й усунення симптомів неблагополуччя в долі дитини, бере на себе роль посередника й комунікатора між освітньою установою й родиною, дитиною й батьками, дитиною й вихователями. Це особливо важливо, якщо дитина часто хворіє або не відвідує дошкільні установи без пояснення причин, недоглянутий, якщо відомо, що він піддається в родині жорсткому поводженню.

Коли проблема виходить за рамки компетенції освітньої установи, соціально-гуманітарний працівник вправі (і повинен) звернутися у відповідні повноважні соціальні інстанції.

У період включення дитини в систему дошкільної освіти найчастіше вперше виявляються його відхилення в розвитку – фізичному, емоційному, пізнавальному. У таких випадках соціально-гуманітарний працівник повинен організувати допомогу своєму підопічному, залучаючи відповідних фахівців –

медичних працівників, психолога, соціального педагога, міліціонера й т.д., - і в такий спосіб вчасно усунути симптоми неблагополуччя. Це, мабуть, чи не єдиний дійсно ефективний спосіб скорочення кількості дітей «групи ризику», що мають в 3 – 7-літньому віці ряд передумов для одержання в недалекому майбутньому діагнозу «соціальна дезадаптація».

Не повинна залишитися без уваги соціально-гуманітарного працівника й та категорія дітей, що педіатри називають «неорганізованою», тобто дітей, що не відвідують дитячі дошкільні установи. Батьки є першими педагогами. Вони зобов'язані закласти основи фізичного, морального й інтелектуального розвитку особистості дитини в ранньому віці. Тому працівник соціально-гуманітарної сфери повинен бути обізнаний про ступінь виховного потенціалу родини й вчасно організувати роботу з родителями.

Соціально-гуманітарна робота в школах забезпечує учням нормальний соціальний розвиток при одержанні ними початкової (1-4 кл.), основної загальної (1-9 кл.) і середньої загальної освіти (10-11 кл.).

Як і під час роботи в дошкільних установах, соціально-гуманітарний працівник, що здійснює діяльність на наступному освітньому рівні, керується чинним законодавством, прагне задовольнити потреби учнів і при цьому враховує можливості їхніх родин. У даних умовах він перетворюється в політика й стратега по організації соціальної і гуманітарної допомоги нужденним дітям і оздоровленню сімейного середовища. У полі його зору перебувають: динаміка відвідуваності школи учнями, успішності, матеріального й соціального стану учнів «групи ризику», у першу чергу з малозабезпечених родин, а також їхні відносини з однолітками, учителями й батьками.

У посадові обов'язки соціально-гуманітарного працівника входить також:

- турбота про дітей, остаточно або тимчасово виключених зі школи;
- надання допомоги й підтримки батькам при переході дитини в інший навчальний заклад, система освіти в якому більшою мірою відповідає його особливостям, зокрема в тих випадках, коли обдарований дитина виховується в

родині, що є малозабезпеченої через багатодітність, хвороби батьків, відсутності одного з батьків і т.п.;

- захист у дітей, що є представниками національних меншин, біженцями або переселенцями;

- виявлення дітей, які незаконно зайняті на роботі в навчальний час, і рішення питання про їхнє навчання;

- підтримка дітей, що одержують освіту поза школою;

- припинення випадків жорстокого поводження з дітьми; сприяння дітям і батькам використанні соціальних привілеїв, надаваних школярам.

Свою специфіку має соціально-гуманітарна робота в системі середньої професійної освіти. Соціально-гуманітарний працівник повинен урахувати вікові особливості своїх клієнтів (як правило, це підлітки й молодь у віці 15-19 років); розуміти їхні інтереси й цінності; підтримувати прагнення до самостійності, пошуку й знаходженню себе в сфері праці.

Соціально-гуманітарний працівник повинен організувати допомогу таким чином, щоб учні мали можливість знайти соціально прийнятні способи заробляння грошей на кишенькові витрати й оплату дозвілля, щоб вони знали свої права й обов'язки й уміли користуватися тими соціальними привілеями, які відповідають їхньому положенню. При цьому робота з родиною учня школи коледжу, технікуму як і раніше розглядається як опосередкована допомога підліткові.

Складання соціального паспорта на кожний навчальний заклад, що вчиться, вивчення життєвих проблем підлітків, орієнтація в ситуації на ринку праці, налагоджена система професійної взаємодії з фахівцями ряду соціальних сфер – от необхідні умови надання адресної соціальної і гуманітарної допомоги молодим людям, що здобувають початкову або середню професійну освіту.

Соціально-гуманітарна робота у закладах вищої освіти – ще один з можливих напрямків професійного функціонування соціально-гуманітарних працівників у галузі освіти.

Як правило, студенти ЗВО з малозабезпечених родин намагаються «підпрацювати» у вільний від навчання час, а із забезпечених – одержати додаткову освіту. І тим і іншим потрібна підтримка. Організований у ЗВО соціально-психологічний центр, що підтримує зв'язки з іншими навчальними закладами, підприємствами й соціальними організаціями, може надати істотну допомогу молодим людям, що бажають позбутися від нестатку й самостійно заробляти. Соціально-психологічний центр може приймати замовлення від підприємств і установ на проведення яких-небудь досліджень, виконання певних видів робіт, пропонувати студентам ряд вакантних посад і робочих місць у даному ЗВО й т.д.

З метою допомоги студентам, що проживають у гуртожитках, що мають, приниження й багато інших незручностей, що не вміють скористатися своїми правами й пільгами, соціальний працівник формує групу підтримки зі студентів-старшокурсників. Крім того, він надає допомогу студентським родинам.

У ЗВО навчаються також молоді люди з обмеженими фізичними можливостями, яким складно зайняти своє місце й сфері праці, діти-сироти, діти з багатодітних родин, студенти, що мають дітей, і багато інших категорій соціально незахищеної молоді. Допомога у вигляді разових грошових виплат або гуманітарної підтримки не є виходом з положення. Істотну допомогу може зробити соціально-гуманітарний працівник, що інформує студента про те, куди, до кого, яким чином можна звернутися, щоб змінити своє положення. Про можливості своїх клієнтів соціальний працівник повинен довідатися при заповненні соціального паспорта на кожного з них.

Особливої уваги заслуговують студенти, що демонструють видатні успіхи в навчанні, але не мають засобів до продовження освіти, змушені, щоб заробити собі на життя, переводитися на заочне відділення, звужуючи свої можливості, тому що не в змозі оплатити, наприклад, курс іноземної мови, комп'ютерної грамотності й ін. Вони потребують підтримки соціально-гуманітарного

працівника й у тій допомозі, що він може зробити відповідно до діючого законодавства.

Запитання для самоконтролю.

1. Чим характеризується соціальна робота в галузі освіти?
2. Якими якостями повинен бути наділений соціальний робітник в школі?
3. Якими якостями повинен бути наділений соціальний робітник у ЗВО?